

ISSN 0350–185x
UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXIII, СВ. 3–4

Уређивачки одбор:

*др Јасна Влајић-Појовић, др Даринка Горџић-Премк, др Рајна Драгићевић,
др Најда Иванова, др Александар Лома, др Алина Ј. Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Предраг Пијер, др Слободан Реметић, др Живојин Сијанојчић,
др Срејко Танасић, др Зузана Тојолићска, др Анајолиј Турилов,
др Викџор Фридман*

Главни уредник

Предраг Пипер

БЕОГРАД
2017

НАТАША КИШ, ДОПУНЕ ПРИДЕВА
У САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Нови Сад: Филозофски факултет, 2016, – стр. 216.

Недавно се из штампе појавила књига „Допуне придева у савременом српском језику“ Наташе Киш¹. Књига има сљедећу структуру: *Предговор*; 1. *Уводна разматрања* (17–34); 2. *Теоријско-методолошки оквир исцртавања* (35–58); 3. *Дојуне придевима различитих семантичких класа* (59–185); 4. *Закључна разматрања* (187–197); *Извори* (199); *Литература* (200–207); *Прилог: Регистар анализираних придева* (209–212). Поглавља су раздијелена на потпоглавља у складу с проблематиком која се у њима разматра. Тако је *Увод* подијелен на три дијела: *Предмет и циљеви исцртавања*, *Синтаксис* *корпуса*, *Валенција и реакција: преглед литературе*. Друго поглавље има сљедеће дијелове: *Дојуњавање – комлементација*; *Комлементација придева*; *Дојуне придева*; *Семантичка класификација придева*. Треће поглавље се дијели на четири потпоглавља: 1. *Дојуне придевима са значењем особине*, 2. *Дојуне придевима са значењем односа*; 3. *Дојуне придевима са значењем психофизиолошког процеса*; 4. *Дојуне придевима са значењем паритивности и квантификације*. Како се већ из наведене структуре рада може закључити, треће поглавље представља и главни и најобимнији дио рада; у њему је урађена анализа проблема о коме аутор пише.

У уводном дијелу књиге аутор др Наташа Киш дала је краћи осврт на придјеве, а затим најавила и предмет рада: „... предмет интересовања јесу придеви посматрани синтаксичко-семантичком нивоу. Примарни задатак је да се у оквиру *придевске синтагме* анализира

¹ Филозофски факултет у Новом Саду, 2016, 216 стр. 1 електронски оптички диск (CD-ROM) : текст, слика ; 12 см. – (Едиција Е-дисертација; књ. 11).

однос придева као управног члана синтагме и његове допуне односно комплемента. Стога се као основно поставља питање врсте односа у оквиру саме синтагме као синтаксичке јединице коју чине управна реч, у нашем случају придев, и зависни члан који одређује, детерминише управну реч, односно који је допуњује, експлицира њен садржај. Нужно је у том смислу утврдити критеријуме на основу којих ће се ова два типа односа унутар синтагме разликовати, будући да ће анализа која следи показати да се у придевској синтагми може говорити о скалираности, односно благим прелазима од одредбе или додатка до допуне, од онога што се сматра необавезним до онога што се сматра обавезним чланом. Циљ нам је да укажемо на основне карактеристике односа *комплементације* придева у савременом српском језику, те се као два централна појма издвајају *категоризација дојуна* придева – утврђивање њихових морфосинтаксичких и семантичких карактеристика, и *семантичка класификација* придева који у савременом језику добијају допуне“ (стр. 18).

Послије овако јасног дефинисања предмета и циља истраживања Наташа Киш се осврнула на корпус; објаснила је како га је формирала. Прво је ваљало направити (цјеловит) списак придјева српског језика који траже допуну; за то је прегледала шестотомни рјечник српског језика, мање – истиче – једнотомни рјечник Матице српске. Првобитно је издвојила око 600 придјева, али их је свела на 358, „будући да за реализацију допуна уз неке од придева, упркос њиховој инхерентној лексичкој семантици која за то има потенцијала и на основу које су придеви иницијално издвајани, нисмо нашли потврде, па тако нису ни обухваћени анализом“ (стр. 21). Примјере за допуне уз тако формиран списак придјева прикупила је првенствено из електронског корпуса Душка Витаса, а по потреби је трагала и по другим изворима. У *Прегледу лингвистичке литературе* дат је сажет увид у досадашње бављење овом проблематиком у српском језику, наравно одлично уклопљен у релевантну лингвистичку литературу на истоку и западу европског лингвистичког свијета. Кад говори о учењу о валентности на западу, аутор Наташа Киш полази од Тенијера и сажето представља најзначајније ауторе послје њега. А руско учење представља приказујући Апресјанове погледе, затим и погледе других руских лингвиста. Међу домаћим истраживачима аутор издваја Ирену Грицкат, Миливоја Павловића, Павицу Мразовић, Владиславу Ружић. Ту се објашњавају, на почетку, и валенција и рекција, као појмови који су у тијесној вези са појмом допуне придјева.

У другом поглављу др Наташа Киш се посебно осврнула на питања комплементизације придјева, допуне придјева и, на крају, семантичку класификацију придјева. На самом почетку текста она истиче да није имала одговарајуће узоре у српској литератури, па ни у сербокroatистичкој. Пошла је од Апресјанових идеја и „на основу целокупне анализе самих допуна, *семантичка класификација* придева није вршена само према њиховом семантичком садржају, већ се показало неопходним да се истовремено узме у обзир и њихова употреба у конкретной реченици...“. На крају овога разматрања, др Наташа Киш је издвојила четири семантичке класе придјева у српском језику који добијају допуне – то су класе које су наведене на почетку овог осврта, у представљању садржаја књиге.

Како је већ и наведено, треће поглавље представља главни дио раду, у њему су ове класе и изанализиране, описане и прокоментарисане. Увијек се примјењује исти поступак. Зато је оно испарцелисано на мање цјелине – четири класе придјева, наведене у насловима потпоглавља, парцелисане су у мање цјелине: прва класа (придјеви са значењем особине) у пет цјелина, друга класа (придјеви са значењем односа) у три цјелине, гдје се трећа дијели на седам цјелина, трећа класа (придјеви са значењем психофизиолошког процеса) – у пет цјелина. И најсажетије приказивање ових анализа морало би заузети подоста простора уз ризик да, такво, непотпуно не покаже све што је битно; зато остављамо читаоцима да се упознају с њима у цјелини – у самој књизи.

У Закључним разматрањима, на десет страница, аутор др Наташа Киш је опет прегледно, поступно и јасно изложила главне резултате својих истраживања. Уз то, дала је и виђење неких будућих истраживања и послова у овој области српске науке о језику, гдје је она несумњиво урадила велики, озбиљан и пионирски посао. Не би било коректно правити избор из закључних разматрања, тиме би се свакако умањило увид у резултате ове извнредне књиге, али бих навео посљедње реченице, које би се могле схватити као сажетак закључка: „На самом крају може се рећи да нам је намера била преставити синтаксичко-семантичке особености односа комплементизације придева у савременом српском језику, те да на тај начин дамо допринос истраживањима у домаћој лингвистичкој науци, будући да придеви као морфосинтаксичка класа речи нису били предмет опсежнијих истраживања. Ова студија требало би да пружи основу за нека будућа лексиколошка истраживања која би се бавила лексичком семантиком придева као врстом речи и као лексичким јединицама,

али и да постави теоријску базу за израду једног поузданог граматичког речника придева са допунама“. Од једне књиге – заиста довољно. Треба овдје истаћи да је рад пропраћен и већим бројем табела – укупно тридесет шест у истраживачком дијелу, прије закључних разматрања, које не стоје да замагле ствар, већ, напротив, да анализирани ствари учине видљивијим, у потпуности, дакле, у циљу повећања прегледности анализираних придјева. Све табеле су једнообразне: у њима се дају придјеви једне групе, затим средства којим се допуне изражавају, тј. падежне допуне које они захтијевају и сематнички садржај њихов.

Пред нама је, дакле, одлична књига, у којој се др Наташа Киш бави једним синтаксичко-семантичким проблемом – придјевима као морфосинтаксичком класом, који у србистици није био озбиљније односно детаљније истраживан. Рад показује ауторову одличну теоријску обавијештеност, потпун увид у србистичку литературу, вјештину аутора да влада крупнијим проблемима у синтакси и семантици са лијепом успостављеним односом између грађе, научних анализа, литературе и властитих коментара – до извођења поузданих закључака и предвиђањем могућих будућих проучавања која би се наслањала на резултате ове монографије.

Овај сажет приказ упућује да књига *Дојуне њридева у савременом српском језику* Наташе Киш представља значајан догађај у српској синтагматици, конкретно у проучавању придјевске синтагматике. Она доноси значајне научне резултате, попуњава једну већу бјелину у српској синтакси, свакако ће бити незаобилазна у будућим истраживања придјева као морфосинтаксичке категорије.

*Срећо З. Танасић**

Институт за српски језик САНУ, Београд

* sreto.tanasic@isj.sanu.ac.rs